

Príležitostná štúdia NBS

01/2025

Základné fakty o produktivite a demografii podnikov na Slovensku (1995 - 2019)

Milan Vaňko, Vladimír Novák

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Bez predchádzajúceho súhlasu autorov je povolené reprodukovat' len krátke úryvky, najviac dva odseky, s uvedením zdroja.

Názory a výsledky uvedené v tejto práci sú názormi autorov a nepredstavujú oficiálne stanovisko Národnej banky Slovenska.

Vydavateľ

© Národná banka Slovenska 2025

Kontakt

Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava

Elektronická verzia

<https://nbs.sk/publikacie/vyskumne-a-prilezitostne-studie-wp-op/>

ISSN 2585-9277 (electronic version)

Netechnické zhrnutie

Po období silného ekonomického rastu pred globálnou finančnou krízou začal slovenský rastový model strácať na sile a dobiehanie životnej úrovne vyspelých krajín EÚ sa takmer zastavilo. Toto spomalenie rastu bolo ešte výraznejšie než u ostatných krajín V4. V dôsledku toho sú na Slovensku stále viac diskutované obavy zo stagnácie ekonomickej konvergenie a z rizika uväznenia v pasci stredného príjmu. Spomalenie dlhodobého ekonomického rastu môže byť primárne pripísané výraznému spomaleniu produktivity, pričom pokles rastu celkovej produktivity faktorov (TFP) sa ukázal ako hlavným dôvodom poklesu produktivity.

Vzhľadom na rýchlu premenu Slovenska na trhovú ekonomiku sme preskúmali, do akej miery prispela štrukturálna zmena ekonomiky k vysokému rastu produktivity na Slovensku v skorších obdobiach transformácie a či by mohla vysvetliť aj následný spomalený rast produktivity, keď bola transformácia dokončená. Avšak, merania štrukturálnej zmeny pomocou, napríklad, realokácie pracovnej sily medzi sektormi ekonomiky, nevedia vysvetliť spomalenie produktivity na Slovensku, pretože sa významne nepričinili k celkovému rastu produktivity medzi rokmi 1995 a 2019. Naopak, pokles produktivity vo vnútri sektorov v nedávnych rokoch bol čiastočne vyvážený realokáciou pracovnej sily do produktívnejších sektorov.

Jedným z možných čiastočných vysvetlení nízkeho vplyvu sektorovej relokácie v krajinách V4 (s výnimkou Poľska do určitej miery) je skutočnosť, že ekonomiky strednej a východnej Európy zdedili z obdobia centrálne plánovanej ekonomiky relatívne komplexnú priemyselnú štruktúru. Napriek tomu, boli ich firmy menej technologicky vyspelé a menej konkurencieschopné ako ich západní konkurenti. Z tohto dôvodu hlavným hnacím motorom rastu produktivity počas transformácie neboli zmeny v sektoroch, ale zlepšenia produktivity vnútri sektorov, najmä výsledkom priamych zahraničných investícií v oblasti výroby. Vzhľadom na to, že Slovensko (a ostatné krajiny V4) už pripomínajú svojich západných európskych konkurentov v oblasti vysokého stupňa komplexnosti výroby, existuje iba obmedzený priestor pre sektorovú realokáciu na oživenie rastu produktivity. Naopak, vysoká závislosť na výrobe, najmä v automobilovom sektore, prináša riziko predčasnej deindustrializácie súvisiacej s automatizáciou a posunom smerom k elektromobilite.

Podnikateľská demografia na Slovensku je prevažne tvorená veľmi malými podnikmi, a to aj v porovnaní s inými európskymi krajinami. Napriek ich vysokému podielu na celkovom počte firiem a významnej úlohe pri zamestnávaní zohrávajú podniky s menej než 10 zamestnancami len obmedzenú rolu pri tvorbe pridanej hodnoty. Naopak, podniky s viac než 250 zamestnancami sa podieľajú na celkovej pridanej hodnote relatívne vysokým podielom. Rozdiel medzi najväčšími a najmenšími firmami na Slovensku je nielen pomerne veľký, ale v priebehu času sa aj zväčšuje. Rastový model krajiny, založený na priamych zahraničných investíciách, sa prejavuje v relatívne silnej pozícii firiem so zahraničným vlastníctvom v podnikateľskej demografii, a to aj v porovnaní s ostatnými krajinami V4. Podobne ako v iných štátoch V4 je podnikateľská dynamika na Slovensku vysoká, no klesajúca. Menej dynamické podnikateľské prostredie môže prispievať k spomaľujúcemu sa rastu produktivity. Vývoj na Slovensku však nie je v rozpore s vývojom v ostatných krajinách V4, a preto je nepravdepodobné, že by samotné spomalenie podnikateľskej dynamiky vysvetľovalo nepriaznivý agregátny vývoj produktivity v porovnaní s jeho susedmi.

Vývoj produktivity v jednotlivých odvetviach je pomerne heterogénny. Pred finančnou krízou zaznamenali poľnohospodárstvo, priemysel, stavebníctvo, odborné služby a veľko- a maloobchod relatívne rýchly rast produktivity, ktorý však odvtedy výrazne spomalil alebo sa dokonca obrátil do mínusu. Sektor infor-

mácií a komunikácií vykazoval slabý rast produktivity už pred krízou a ďalej klesal. Produktivita v odvetví umenia, zábavy a rekreácie sa v posledných rokoch výrazne znížila. Verejné služby naproti tomu rástli počas celého obdobia miernym tempom. Finančný sektor zaznamenal pred krízou výrazný pokles produktivity práce a hoci sa následne zotavil, zaostal za výkonom poľského a českého finančného sektora. Produktivita v sektore nehnuteľností do roku 2015 pomaly klesala a odvtedy rastie len mierne.

Okrem toho viaceré odvetvia vykazujú najväčšiu mieru rozptylu produktivity práce spomedzi krajín V4 a Nemecka. Rozdiel v produktivite medzi lídrami a zaostávajúcimi firmami je nielen výrazný, ale za uplynulé desaťročie sa ešte prehĺbil, čo sa odlišuje od vývoja v ostatných krajinách V4. To podčiarkuje naliehavú potrebu podporiť rast produktivity priemerných a zaostávajúcich podnikov. Aj firmy na samom čele (99.percentil) však vykazujú známky spomaľovania rastu produktivity, čo naznačuje vyčerpanie ich doterajšieho modelu založeného na dovoze zahraničných technológií a zapojení do globalizovaných hodnotových reťazcov. Kým v koncentrácii slovenského trhu je stále priestor na zlepšenie, jeho príspevok k vývoju produktivity je nejednoznačný. Rovnako je nevyhnutné pochopiť, prečo iba spracovateľský priemysel vykazuje pozitívnu realokáciu zdrojov – podobnú správaniu vyspelých sektorov v Západnej Európe – a prijať potrebné reformy na zvrátenie negatívnej alokácie zdrojov, ktorá sa prejavuje v niektorých ďalších odvetviach.